

УДК 378.011.32:371.82:371.261

АДАПТАЦІЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ: ОЦІНЮВАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Ольга Біляковська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Дорошенка, 41, 79000 Львів, Україна*

Обґрунтовано переваги модульно-рейтингової технології навчання у підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів старшої профільної школи. Аргументовано доцільність застосування цих підходів для адаптації старшокласників до навчання у ВНЗ.

Ключові слова: модульно-рейтингова система навчання, профільна школа, рейтингові показники, оцінювання.

Сучасний розвиток суспільства характеризується збільшенням уваги до світу особистості, визначає нові вимоги до випускників школи. У Національній доктрині розвитку освіти окреслено пріоритети державної освітньої політики, зазначено, що “підготовка людей високої освіченості і моралі, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких та інформаційних технологій” [6, с. 2]. Завдання школи полягає в тому, щоб створити умови, надати учням можливість зорієнтуватися в житті, зробити свідомий вибір професії.

Аналіз педагогічної практики свідчить, що кількість учнів з високим рівнем навченості становить не більше 10–15%, “зміст шкільної освіти переобтяжений, а навчальний процес не орієнтований на можливості учня” [1, с. 46]. Такими рисами, як працелюбство, допитливість, самостійність у навчанні, дисциплінованість, цілепокладання не володіє більше половини випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Саме тому якісна освіта, на нашу думку, має поєднати у собі не лише великий обсяг загальних і спеціальних знань, а й особистісні риси, які дадуть змогу випускникам школи успішно адаптуватися у нових життєвих умовах. Наявна суперечність між новими вимогами до випускників ЗНЗ й чинною системою контролю й оцінювання, яка здебільшого залишається формальною, без достатнього зворотного зв’язку, спрямованою лише на нагромадження позитивних оцінок. Формалізм оцінювання зростає внаслідок відриву оцінок від реальних учнівських знань.

Мета статті – виявити переваги модульно-рейтингової системи навчання у підходах до оцінювання успішності учнів старшої профільної школи.

В умовах профільності старшої школи відбувається певна варіативність навчальних програм, із вводом елективних курсів і курсів за вибором видозмінюється технологія навчання. Профільне навчання мало за мету забезпечити поглиблене вивчення окремих предметів програми; створити умови для суттєвої диференціації змісту навчання старшокласників з широкими та гнучкими можливостями для побудови школярами індивідуальних освітніх програм; сприяти однаковому доступу до освіти різних категорій учнів, беручи до уваги їхні здібності, індивідуальні нахили і потреби; розширити можливості соціалізації учнів, забезпечити наступність між загальною та професійною освітою [7, с. 78]. Водночас за умов профільного навчання учень має змогу обрати не один-два предмети, а конкретну основну для себе галузь для глибшого вивчення, опанування групою, циклом, сукупністю предметів, які взаємодоповнюватимуться [2, с. 3]. Так актуалізується потреба не лише в методиках і технологіях навчання, а головню у технології контролю й оцінювання навчальної діяльності учнів профільної школи.

Рейтингова система контролю й оцінювання має широкі можливості у процесі організації навчально-виховного процесу в умовах модульного навчання, реалізації завдань Концепції профільного навчання. Рейтингова система відповідає таким вимогам: можливості вибору та самостійного планування навчальної діяльності; 12-бальна шкала оцінювання, вдосконалена додатковими показниками балів та коефіцієнтів; можливість застосування мінімальної кількості видів і форм навчальної діяльності, що їх повинен виконати учень за певний проміжок часу; максимальне охоплення навчального матеріалу на будь-якому етапі контролю знань; автоматизація обліку успішності учнів за допомогою комп'ютерних технологій; моніторинг поточного та підсумкового рейтингу успішності учнів [3, с. 24].

За дослідженнями психологів підлітковий і юнацький вік (в нашому випадку учні старшої школи) – це період, коли формуються соціальні установки, ставлення до себе, до людей, до суспільства. Головні мотиваційні механізми цієї вікової групи пов'язані з активним прагненням самовдосконалення, самовираження, самооцінювання, самоусвідомлення. Саме в учнів старшої школи чіткіше простежується відмінність в навчальних інтересах, у рівні інтелектуального розвитку. У старшокласників виникають нові мотиви учіння, які пов'язані з розширенням знань, з формуванням потрібних умінь та навичок, які уможливають у подальшому займатися цікавою роботою, самостійною творчою працею. Навчання школярів починає доповнюватися самоосвітою. Водночас в учнів виникає потреба правильно

оцінювати себе, своїх однокласників, формувати й розвивати здібності. Отже, саме для цієї вікової групи суб'єктивність, несправедливість і неясність оцінювання уповільнює й певним чином викривлює розвиток особистості. Більшість учнів старшої школи уже визначилися з майбутньою професією, отже, й визначилися з низкою тих предметів, які будуть необхідними для подальшого навчання.

Зауважимо, що в ЗНЗ на всіх ланках навчання панує класно-урочна система навчання. Незважаючи на профільність старшої школи, кожний урок вибудовується згідно з традиційною технологією (опитування, вивчення нового матеріалу, закріплення). Рівень навченості учня є однією з характеристик якості праці вчителя, що подекуди призводить до завищених оцінок. Однак відповідно до нової освітньої парадигми, коли усвідомлюється, що метою навчання є розвиток особистості учня й пріоритетними стають знання та вміння саме як засіб розвитку, особливого значення набуває система контролю й оцінювання якості навченості. З огляду на це, вважаємо, що саме модульно-рейтингова система навчання, яка вирізняється підходами до оцінювання, має стати провідною у старшій профільній школі. За умов цієї системи є можливість швидкої перебудови, яка стає необхідною за умов постійних змін (рівень навченості, пріоритети навчального закладу, навчальної групи тощо). У процесі навчання за модульно-рейтинговою системою створюються необхідні умови для ефективного управління навально-виховним процесом у досягненні конкретних цілей. До критеріїв оцінювання можна віднести ті, які необхідно розвивати на певному етапі навчання, або ж ті критерії, які є дотичними до навчальної діяльності учнів, але є важливими для певного профілю чи професії.

У традиційному навчанні використовують однакові для всіх учнів критерії оцінювання, не беручи до уваги індивідуальні здібності, а також затрачені зусилля. У модульному навчанні, наприклад, у випадку опосередкованого оцінювання добирають теоретичні елементи знань і відповідно до їхньої частки в інтегрованій оцінці кожному елементу присвоюють певну кількість балів, а також добирають і практичні завдання з присвоєнням їм певної кількості балів. На підставі цих даних складають тести, контрольні роботи, білети до екзаменів тощо. Якщо використовують безпосереднє оцінювання, то визначають структуру теоретичних знань і практичних дій, яку треба засвоїти для одержання тієї чи іншої оцінки. І в першому, і в другому випадках потрібно визначити ядро знань, засвоєння яких забезпечить успішне подальше навчання, і спроектувати їх на відповідну оцінку. Крім того, слід звернути увагу на кількісні критерії, що сприятиме ефективному використанню інтелектуальних можливостей тих, хто навчається, і тих, хто навчає. Оскільки критерії оцінки будь-якого процесу є управляючим елементом, то ефективні критерії та правильне їх

використання сприятиме стимулюванню, вдосконаленню та інтенсифікації навчально-виховного процесу.

Окрім цього, зазначимо, що для розроблення контрольних завдань та оцінювання успішності учнів у рейтингову технологію закладено такі принципи: максимальне охоплення матеріалу, який вивчають, на будь-якому етапі контролю знань; наявність кількох шляхів навчання і контролю для досягнення кінцевої мети опанування дисципліни; визначення мінімального обсягу знань і вмінь (освітній стандарт) для переходу до наступного етапу навчання; необхідна і достатня кількість контрольних завдань; відкритість структури та змісту тестів у системі тестування під час усього періоду навчання, методичного та організаційного забезпечення, що дасть викладачеві змогу підготувати студента (зокрема і психологічно) до тестування; доцільність оцінювати тестові завдання за 100-бальною шкалою; рівнозначність складених тестів на різних етапах їх використання [9, с.151].

Водночас зауважимо, що, навчаючись в умовах модульно-рейтингової системи, кожен учень може вибудувати власну траєкторію навчання, комбінуючи види робіт, терміни їх виконання, обсяг знань. Незаперечною є виховна роль оцінки-бала, яка стає строго індивідуальною. Навчаючись в умовах цієї системи, учні стають самостійнішими та відповідальнішими за результати навчання. Індивідуальна траєкторія навчання є важливим чинником для тих учнів, які часто відсутні на уроках за тих чи інших причин (участь у спортивних змаганнях, предметних олімпіадах, часто хворіють, відвідують музичні, художні школи тощо).

У зв'язку з інтеграцією до Європейського освітнього простору у вищих навчальних закладах запроваджується кредитно-модульна система навчання, головне завдання якої активізувати самостійне навчання студентів, що стає основою навчальної діяльності, спонукати їх до систематичної щоденної навчальної праці, створити умови для демократичного вибору навчальних дисциплін, курсів з метою їх якісного засвоєння у визначені студентом оптимальні терміни. Головними конструктами якісної освіти є “сукупність професійних знань і вмінь, завдяки яким кожний індивід: може максимально реалізувати свій інтелектуально-творчий потенціал; ефективно пристосуватися до швидкоплинних змін на ринку праці; оптимально використовувати накопичений освітній капітал в умовах кардинальних світоглядних змін” [5, с. 70]. Модульні технології навчання є домінуючими у вищій школі, їх активно розробляють і для старшої школи. Їх запровадження дасть можливість підвищити продуктивність навчальної праці старшокласників, привчатиме їх до щоденної розумової праці, сприятиме найефективнішій підготовці до участі у незалежних випробуваннях, а також забезпечить технологічну наступність навчання у школі і ВНЗ [8, с. 83–84].

Знання, які учень здобуває в загальноосвітній школі, є базою, на основі якої будується його подальша освіта. А тому успішний результат навчання у вищому закладі освіти значною мірою залежить від того, якими знаннями загалом, а особливо вміннями в галузі пізнавальної діяльності, тобто вміннями вчитись, озброїла своїх випускників школа. Адже “школа, насамперед програми, методи навчання і оцінювання повинні враховувати створення умов для виявлення активності учнів” [4, с. 40]. Практика ж свідчить, що перехід учорашніх школярів від класно-урочної системи навчання до переважно самостійних занять часто супроводжується великими труднощами. Невміння студентів-першокурсників перебудувати способи навчальної діяльності відповідно до нових умов може викликати почуття розгубленості, невдоволення і зумовити негативне ставлення до навчання в цілому. У процесі модульного навчання кожен учень залучається до активної й ефективної навчально-пізнавальної діяльності, працює за диференційованою за змістом програмою. Відбувається індивідуалізація контролю, самоконтролю, корекції, консультування, ступеня самостійності. Важливим є той факт, що учень має змогу самостійно реалізуватися, і це сприяє мотивації учіння. Дана система навчання гарантує кожному учневі освоєння стандарту освіти й просування на вищий навчальний рівень.

Підсумовуючи зазначимо, що модульна технологія навчання і її підсистема – модульне оцінювання з рейтинговими показниками – створюють усі умови для безекзаменаційного максимально об’єктивного підсумування результатів навчання, для здорового змагання, чесної конкуренції серед учнів, сприяють швидкій адаптації випускників школи до навчання у ВНЗ в умовах кредитно-модульної технології.

1. Бібік Н. М. Проблеми наукового забезпечення модернізації загальної середньої освіти // Педагогіка і психологія. 2008. № 1. С. 40–46.
2. Бібік Н. М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці // Математика в школі. 2006. № 1. С. 2–6.
3. Бицюра Ю. Модульно-рейтингова система навчання економіки // Географія та основи економіки в школі. 2002. № 6. С. 24–25.
4. Дзєжговська І. Навчання вчителів. – Львів: Літопис, 2002.
5. Євтух М. Б., Волощук І. С. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства // Педагогіка і психологія. 2008. № 1. С. 70–74.
6. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта. 2001. 24–31 жовт.
7. Осмоловская И. М. Дифференциация процесса обучения в современной школе: Учеб. пособие. М., 2004.

8. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання. К., 2004.
9. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. К., 2005.

**ADAPTING THE HIGH SCHOOL STUDENTS TO LEARNING IN THE
UNIVERSITY UNDER THE CONDITIONS OF CREDIT-MODULE
SYSTEM: ASSESSMENT PERSPECTIVE**

Ol'ha Bilyakovs'ka

*Ivan Franko National University of L'viv
Doroshenko Str., 41, UA – 79000, L'viv, Ukraine*

The author substantiates advantages of module-rating educational technology for the assessment of specialized high school students' achievements. She argues the expediency of this approach for better adaptation of high school students to the university education.

Key words: module-rating system of teaching, specialized school, rating index, assessment.

**АДАПТАЦИЯ СТАРШЕКЛАССНИКОВ К УЧЕБЕ В ВУЗЕ В
УСЛОВИЯХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ:
ОЦЕНИВАЮЩИЙ АСПЕКТ**

Ольга Биляковская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Дорошенко, 41, 79000 Львов, Украина*

Обоснованы преимущества модульно-рейтинговой технологии в подходах к оцениванию учебных достижений учеников старшей профильной школы. Аргументирована необходимость данных подходов в процессе адаптации старшекласников к учебе в ВУЗах.

Ключевые слова: модульно-рейтинговая система обучения, профильная школа, рейтинговые показатели, оценивание.

Стаття надійшла до редколегії 27.06.2008

Прийнята до друку 10.10.2008